Naujoji sodyba Nr. 9
1940 m. ♦ gegužės 3 d. ♦ II m.
DVISAVAITINIS SMULKIŲJŲ ŪKIO ŠAKŲ LAIKRAŠTIS

Anksti pavasarį žydintieji augalai

Pavasaris ateina ir visi nekantriai laukia pirmų augalų žydėjimo. Kas turi sodą, tas, be abejo, norėtų turėti augalų, kurie žydėtų jau kaip tik nutirpsta sniegas. Kokie tai yra augalai? Pirmiausia reikėtų pažymėti sumedėjusius augalus, kurių tarpe yra nemažai Lietuvoje savaime augančių, kaip pvz., lazdynas, žalčialunkis (Daphne), alksnis, gluosnio rūšys ir kt. Prie pirmųjų pavasarį žaliuojančių krūmų priklauso serbentai, ypač kalninis serbentas (Ribes alpinum). Dėl kitų mūsų soduose anksti žydinčių krūmų, kurie atgabenti iš kitų kraštų, kaip pvz., forzicija (Forsythia) mes dabar nieko negalime pasakyti, nes nežinome, kaip jis išsilaikė per šaltą šių metų žiemą. Forzicijos šakos apšalo, bet galimas daiktas, kad iš apačios šis krūmas vėl ataugs.

Iš žolių ypatingo dėmesio reikalingi svogūniniai augalai. Prie ankstyviausių priklauso snieguolė (Galanthus nivalis), kuri pradeda žydėti net kovo mėnesį. Snieguolė Lietuvos sąlygose auga labai gerai ir pasodinta į gazoną sunkioje botanikos sodo žemėje pradėjo platintis. Didesnius žiedus turi Galanthus Elvesii. Kitas ypatingai gerai botanikos sode augantis svogūninis augalas, kurio mėlyni žiedai pasirodo vėliau už snieguolės žiedus, yra sibirinė scilė (Scilla sibirica), kuri taip pat labai išsiplatino gazone. Gerai auga taip gi Scilla bifolia. Iš kitų pavasarį žydinčių svogūninių augalų, kurie išbandyti botanikos sode, reikia pažymėti kroką (Crocus), kurio yra daug įvairių rūšių ir veislių ir kurie savo tėvynėje, rytuose ir kalnuose, auga dideliame kiekyje pievose. Lietuvoje krokas pasodintas į pievą greitai išnyksta ir dėl to jį geriau sodinti rabatkose, į puresnę žemę. Anksčiausia žydi geltonas hibridinis krokas, vėliau pasirodo įvairių spalvų (baltos, violetinės) Crocus vernus veislės. Gražus augalas yra vienažiedė leukoja (Leucojum vernum) su baltais kabančiais žiedais, kuris botanikos sode jau keli metai auga parko gazone, bet geriau jį sodinti į rabatkas. Chionodoza Luciliae turi mėlynus žvaigždės pavidalo žiedus, kurie pasirodo vienodu laiku su Scilla ir Leucojum. Jis taip pat auga gazone po medžiu. Paprastoji margutė (Fritillaria meleagris) vietomis, pvz., Latvijoje, sulaukėjo. Ji turi didelius raudonus dėmėtus arba ir baltus žiedus. V. D. U. botanikos sode ji pasodinta po medžiu parke. Margutė karališkoji (Fritillaria imperialis) yra didelis augalas su gražiais raudonais arba geltonais žiedais, gerai augantis rabatkose. Žiedrė (Muscari) turi gražius mėlynus žiedus, augančius kekėmis. Augalas anksti žydi, gerai auga rabatkose ir net gazonuose. Yra keletas rūšių, kurios anksčiau arba vėliau pradeda žydėti. Narcizas (Narcissus) yra daugybės (apie 3.000) rūšių ir veislių. Lietuvoje gražiai auga rabatkose. Narcizas baltasis (Narcissus poeticus) turi skaniai kvepiančius ir geltonasis narcizas (Narcissus pseudonarcissus) — geltonus žiedus. Bet ir kitos rūšys taip pat gerai auga Lietuvoje. Geriausia sodinti rabatkose. Skėtinė paukštpienė (Ornithogalum umbellatum) su daugybe smulkių žiedų taip pat gerai auga Lietuvos klimate.

Štai nedidelis svogūninių augalų sąrašas, kuris pradžioje pilnai patenkina mėgėjus. Bet yra ir visa eilė kitų svogūninių, gražiai žydinčių augalų, kurie tiktų Lietuvos sodams. Visus pavasarį žydinčius svogūninius augalus reikia sodinti rudenį, t. y., nuo rugpiūčio ligi spalių mėnesio. Jiems geriausiai tinka lengvas purus dirvožemis, blogiau jie auga sunkioje molingoje žemėje. Svogūniniai gerai turėtų augti Vilniaus lengvoje smėlingoje žemėje, dėl to V. D. U. botanikos sodo vadovybė mano daryti Vilniuje atitinkamus bandymus. Paminėti svogūniniai augalai neišimami, bet paliekami žemėje. Bet yra ir tokių, kurie peržydėjus vasaros metu išimami iš žemės, o rudenį vėl sodinami. Prie tokių priklauso tulpės, kurių yra be galo daug veislių. Vėliausiai (birželio mėnesį) žydi t. v. Darvino tulpės. Po žydėjimo tulpių svogūnai iš žemės išimami ir vasaros metu laikomi sausoje vietoje, o rudenį vėl sodinami į savo seną vietą. Tulpių svogūnus galima taip pat palikti žemėje, bet praktika parodė, kad tada žiedai pasidaro smulkesni. Hiacintas (Hyacinthus orientalis) su daugybe veislių gerai žinomas kambarinis augalas. Peržydėjęs vazone, jis pasodintas į sodą, dar vieną pavasarį gerai žydi atvirame ore. Vėliau jis labai smulkėja.

Be svogūninių yra visa eilė kitų pavasarį žydinčių augalų, kurie gerai auga Lietuvos soduose ir kuriuos galima rekomenduoti mėgėjams. Duosiu nedidelį tokių augalų sąrašą. Žibuoklė (Hepatica triloba), visiems žinomas Lietuvos miškuose augantis augalas su mėlynais žiedais gerai auga humingoje, turtingoje miško žemėje su kalkėmis. Yra visa eilė sodo veislių, pvz., ružavais ir baltais žiedais, be to, dar ir pilnaviduriais. Geltonžiedė ir baltažiedė plukės (Anemone ranunculoides ir Anemone nemorosa) dideliais kiekiais savaime gerai auga pievose pavėsyje ir pusiaupavėsyje tarp medžių. Švitriešis (Ficaria ranunculoides) geltonais žiedais gerai auga drėgnesnėje turtingoje, humingoje žemėje pusiaupavėsyje; Lietuvoje dažnai augantis augalas. Tarp kitų Lietuvoje auga paprastasis rūtenis (Corydalis solida) humingoje miško žemėje pavėsyje, po medžiais. Corydalis bracteata iš Sibiro dideliais geltonais žiedais V. D. U. botanikos sode labai gerai auga parke pusiau pavėsyje ir tenai savaime išsiplatino. Cero (Helleborus) yra visa eilė rūšių, pvz., Helleborus niger, kurios V. D. U. botanikos sode labai anksti žydi, auga turtingoje, truputį humingoje žemėje, saulėtoje vietoje. Bergenia iš Azijos anksti žydinčiais raudonais, į kekes surinktais, žiedais ir dideliais storais blizgančiais lapais gerai auga drėgnesnėje turtingoje dirvoje. Gerai dauginasi daigais. Tinka rabatkoms, alpinetumui ir prie tvenkinių. Be vaistinės plautės (Pulmonaria), gausiai augančios Lietuvos miškuose, yra dar siauralapė plautė (Pulmona-

Vaiskrūmių tręšimas

Padarius šalčiams nuostolių visų rūšių vaismedžių kultūroms, reikia atkreipti daugiau dėmesio į vaiskrūmius, kurie liko nenukentėję ir šalčiams neabejotinai yra atsparūs. Dabar reikia sutelkti visas priemones vaiskrūmių našumui pakelti. Šiam tikslui pasiekti, svarbiausia gausus tręšimas ir rūpestinga priežiūra. Dabartinėse sąlygose vidutinis vaiskrūmių derlius iš 1 ha siekia 3—4 tonas, o to tikrai per maža. Reikia stengtis derlių nors padvigubinti.

Agrastai. Pirmiausia reikia pažymėti, kad agrastai geriausiai dera priemolinėje žemėje. Smiltingose žemėse našumas negarantuotas. Būtų geriausia **prieš agrastų sodinimą** žemę pagrindinai įtręšti, 1 arui (100 m²) duodant: 700—800 kg mėšlo, 4 kg — 40% kalio druskos, 7 kg zuperio, 3 kg sieros rūkšties amonijako ir 100 kg kalkių. Agrastai ypač pageidauja organinių trąšų ir už tai beveik visuomet duoda 2 kartus didesnį derlių, negu tręšiant vien tiktai mineralinėmis trąšomis. Kur trūkumas mėšlo, patariama tręšti durpėmis, kurios prigirdomos srutų arba mineralinių trąšų tirpinio. Labai naudinga agrastų žemėje pasėti augalų žaliajai trąšai. Vėliau, **agrastams augant ir uogas vedant,** patariama šitaip tręšti: 1 arui — kasmet po 500 kg mėšlo, kas antri metai azotinių trąšų 4,5 kg ir kasmet zuperio 5 kg ir kalio druskos 2,5 kg. Paprastai mėšlas, pūdinys, durpės ar kitokios organinės trąšos įdirbamos rudenį arba pavasarį. Sausoje dirvoje, pavasarį ant supurintos žemės iškratytas mėšlas iki pat rudens paliekamas neįdirbtas. Mineralinės trąšos įdirbamos spyruoklinėmis akėčiomis, 60 cm platumo juosta, pagal krūmų eiles. Augalai žaliai trąšai sėjami tiktai naujose plantacijose, antroje vasaros pusėje ir rudenį apariami. Agrastų vidutinis derlius iš 1 aro būna apie 40—50 kg, tačiau gerai tręšiant galima gauti ir 100—150 kg iš aro.

Avietės. Šie vaiskrūmiai normaliai dera vidutinio sunkumo žemėje. **Prieš sodinimą** pagrindinai patręšti, 1 arui duodant: 600—800 kg mėšlo, 700 kg degtų kalkių, 6 kg tomamilčių ir 3 kg 40% kalio druskos. Po to, pradedant trečiais, o dar geriau antrais metais — kasmet į 1 arą duoti: 2,5 kg sieros rūkšties amonijako, 4,5 kg zuperio ir 2 kg 40% kalio druskos. Mėšlo duoti arba kas antri metai po 400 kg į 1 arą, arba kasmet po 200 kg į arą. Kalkių duoti po kiekvienų 4 metų 20 kg į 1 arą. Aviečių šaknys kerojasi paviršutiniame žemės sluoksnyje, todėl visuomet tenka sekliai purinti, o trąšas įdirbti negiliau 7—8 cm. Labai patariama pavasarį, žemę supurinus, pridengti pūdiniu arba durpėmis. Iš 1 aro gaunama 30—40 kg uogų, tačiau, gerai prižiūrint, galima gauti 70—80 kg.

Braškės. Reikia atkreipti dėmesys į ganą sekliai besikeriojančias braškių šaknis. Braškėms stengiamasi įtręšti paviršutinę žemę ir sutaupyti drėgmę. Jau parenkant braškėms vietą, žiūrėti, kad čia prieš tai augintieji augalai dirvą būtų palikę geriausiam stovy. Braškėms numatytoje vietoje priešsėliu turi būti ankštiniai augalai, kurie suteikia dirvai gerą struktūrą, palieka daug maisto ir nusilpnina piktžoles. Lengvesnėse dirvose reikia paauginti augalų žaliajai trąšai. Tokioje vietoje, metus prieš braškes, auginti kaupiamuosius, kurie turi būti gerai tręšiami. Naudinga būtų prieš braškes palaikyti juodą pūdymą, tada susitaupys braškėms reikalingos drėgmės ir sumažės piktžolių. Vidutinio gerumo dirvose **prieš sodinimą** pagrindinis tręšimas turėtų būti toks: į 1 arą — 600—800 kg mėšlo, 5 kg tomamilčių, 4 kg 40% kalio druskos ir 20 kg degtų kalkių. Pirmais metais po pasodinimo naudinga tręšti praskiestomis srutomis: pirmą kartą anksti pavasarį, antrą kartą prieš uogų prinokimą ir trečią kartą, nuskynus uogas. Antrais metais tręšimo normos būtų šios: azotinių trąšų (salietros) 3,5—5,5 kg, zuperio 3—4 kg ir kalio druskos 1,5—2 kg į 1 arą. Mineralinės trąšos duodamos per du kartus: anksti pavasarį ir nuskynus uogas. Vidutinis derlius iš 1 aro skaitomas 40—50 kg, tačiau, gerai tręšiant ir prižiūrint, derlių galima padvigubinti. Kaip viena braškių derliaus pakėlimo priemonių, paminėtinas tarpeilių pridengimas šiauduotu mėšlu, šiaudais, pūdiniu, durpėmis, piūvenomis, medžių lapais ir pan.

Serbentai. Gerą derlių duoda priemolinėje dirvoje. Prieš sodinimą į 1 arą duodama: 700—800 kg mėšlo, 5 kg 40% kalio druskos, 1,5 kg sieros rūkšties amonijako ir 5 kg zuperio. Vėliau, pradedant antrais po sodinimo metais, kasmet į 1 arą duoti: N — 600 g, P_2O_5 — 900 g ir K_2O — 1000 g; kas 3 metai po 600 kg mėšlo ir kas 4 metai po 150 kg kalkių. Patariama tarpeiliuose paauginti augalų žaliajai trąšai. Juoduosius serbentus pavasarį, davus mineralinių trąšų, o kas turi ir pūdinio, būtinai reikia apkaupti, nes apkauptosios stiebų dalys išleidžia naujų šaknų, o tai labai pakelia našumą.

Vaiskrūmiams mėšlas duodamas rudenį arba anksti pavasarį. Sieros rūkšties amonijakas, zuperis ir kalio druska duodama anksti pavasarį. Jei azotas būtų duodamas kalkių amonijaus salietros pavidalu, tai imamas toks pat kiekis kaip sieros rūkšties amonijako ir stengtis atiduoti prieš pumpurų sprogimą. Nesant sieros rūkšties amonijako, azotą galima duoti kalkių (taip pat natrio arba Cili) salietros pavidalu, kurios atitinkamas kiekis atiduodamas per 2—3 kartus iki birželio mėn. vidurio. Zuperio vietoje galima imti tokį pat kiekį kaulų miltų; jie įdirbami rudenį arba anksti pavasarį. Geras išdavas duoda vaiskrūmių tręšimas srutomis. Nepakenkti vaiskrūmių šaknims, ypač sausu metu, srutas 3 kartus praskiesti ir į kiekvieną m² duoti 5 l. Tvartų srutose mažai fosforo rūkšties, todėl, kad nepaveikus vienpusiškai, vartojant srutas, į kiekvieną m² dar duoti 25 g zuperio. Tręšiant srutomis, tais metais galima visai neduoti kitų trąšų, arba bent jau sumažinama aukščiau minėtos trąšų normos.

B. Minius

---

ria angustifolia), kuri Lietuvoje auga sausesnėse vietose. Abi taip pat tinka rabatkoms. Iš raktažolės (Primula) genties Lietuvoje auga Primula officinalis, kurios yra visa eilė veislių net su tamsiais žiedais. Anksčiau žydi alpinė raktažolė (Primula auricula) ir aukštoji raktažolė (Primula elatior) ir Primula acaulis. Šios raktažolės, kurių yra daugybė įvairiaspalvių veislių, gerai auga geroje su humum sodo žemėje, saulėtoje vietoje. Tinka taip pat bordiurams apsodinti. Šaukštis (Petasites) yra vienas iš anksčiausiai žydinčių augalų, kurio žiedai pasirodo pirmiau ir tik, žiedams peržydėjus, vėliau pasirodo lapai. Lietuvoje savaime auga Petasites tomentosus upių pakraščiuose ir Petasites officinalis greta šaltinių. V. D. U. botanikos sode ypatingai gerai auga ir gausiai yra bičių lankomas Petasites niveus. Prof. K. Regelis